

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 2 พ.ค. 2555	ปีที่ 21	ฉบับที่ 7696	หน้า 5
---	------------------------------	--------------------	------------------------	------------------

รอยเรื่อง
เมืองล้านนา
ปีที่ ๑๔

สัตตภัณฑ์ และตุੰงกระด้าง เครื่องประกอบพิธี ทางศาสนาของล้านนา

ความ

เชื่ออย่างหนึ่งของคนล้านนาสมัยโบราณที่มักใช้เครื่องมือในการประกอบพิธีกรรมทางสงฆ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการแสดงความเคารพศรัทธาต่อพระศาสนา อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติ

สืบทอดต่อๆ กันมาอย่างยาวนาน เมื่อเวลาที่เราไปทำบุญที่วัดจะสังเกตเห็นว่าในวิหารจะมีเครื่องใช้ทางพุทธศิลป์ตั้งประกอบอยู่เบื้องหน้าพระพุทธรูปประธาน อันเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางศาสนาพุทธ

เครื่องสัตตภัณฑ์ที่สวยงามและเป็นของเก่าแก่จริงๆ ปัจจุบันดูเหมือนจะหาชมได้ยาก เพราะส่วนใหญ่จะถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ กลายเป็นของเก่าที่อนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาค้นคว้า

ความสำคัญของสัตตภัณฑ์ในพิธีกรรมทางสงฆ์คือเป็นเชิงเทียนสำหรับ

บูชาพระประธานในอุโบสถหรือพระธาตุเจดีย์ เป็นเครื่องสักการะที่สำคัญอย่างหนึ่งในคติทางศาสนาของล้านนา จัดเป็นเครื่องสักการะพระรัตนตรัย สัตตภัณฑ์ส่วนมากจะทำด้วยไม้ สลักกลดลายเป็นรูปสัตว์พันธุ์พุกา ที่นิยมมากที่สุดเห็นจะเป็นรูปนาค นอกจากช่างจะแกะสลักไม้แล้วบางครั้งยังมีการลงรักปิดทองประดับกระจกสี ด้านบนมักจะสลักเป็นเชิง

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	- 2 พ.ค. 2555	21	7696	5

เทียนรวม 7 อัน สัตตภัณฑ์และเชิงเทียนทั้ง 7 อันมีผู้ให้ความหมายด้านรูปลักษณะว่าอาจจะหมายถึง ภูเขาทั้ง 7 ที่ตั้งรายล้อมภูเขาพระสุเมรุ อันหมายถึงสวรรค์ที่ประทับของพระเจ้าและเหล่าบรรดาเทวดาทั้งหลาย ประกอบด้วย ยุกนธร อิลินธกรวิกรวิก เนมินทร สุทศนะ วินันตกะ อัศกันต์

สัตตภัณฑ์หรือเชิงเทียนสำหรับตั้งไว้หน้าพระประธานในวิหารของล้านนาทั่วไปนิยมสร้างเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งคล้ายหัวเตียง มีขนาดใหญ่ถึงใหญ่มาก บนยอดสุดมีสำหรับปักเทียน 7 เล่ม สันนิษฐานว่าเลข 7 น่าจะหมายถึงภูเขา 7 ลูกที่รายล้อมภูเขาพระสุเมรุหรือองค์พระธาตุเจดีย์ เชิงรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งแบบล้านนาโดยทั่วไปสร้างขึ้นจากไม้ แกะสลักเป็นลวดลายต่างอย่างหนาแน่นเต็มพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นลายนาคเกี่ยวหรือพญานาคพันกันหลายตัว ลายดอกไม้ ลายป่าเขา แต่โดยมากจะพบลายพญานาคมากที่สุด มักตกแต่งด้วยการเขียนสีและประดับกระจกที่ส่วนฐานของสัตตภัณฑ์จะทำเป็นรูปสัตว์รองรับ ซึ่งมีตัวอย่างสัตตภัณฑ์ที่หายากเก็บไว้หลายแห่ง เช่นที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญชัยลำพูน หอคำไร่แม่ฟ้าหลวงเชียงราย เป็นต้น

สัตตภัณฑ์อีกแบบหนึ่งเป็นแบบชั้นบันได รูปร่างเหมือนช่อ กว้างประมาณ 1 เมตร เป็นฝีมือช่างเมืองแพร่และน่าน สันนิษฐานว่าเป็นศิลปะของชาวไทลื้อ ประดับ

เชิงเทียนตามริมบันไดทั้งสองข้าง ข้างละ 3 เล่มและที่กลางบันไดด้านหลังอีกหนึ่งเล่ม สัตตภัณฑ์แบบนี้ไม่มีการตกแต่งมากเท่าแบบแรกและเป็นสัตตภัณฑ์ที่หายาก ปัจจุบันเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่ง เช่นที่พิพิธภัณฑ์วัดหลวง จังหวัดแพร่ วัดหนองแดง อ.เชียงกลาง จังหวัดน่านและวัดร่องแง อ.บัว จังหวัดน่าน

ท่านผู้รู้บางท่านให้ความหมายของ สัตตภัณฑ์ ตามความหมายทางธรรมในทางพุทธศาสนาว่าคือ โพธิปักขิยธรรม คือธรรมที่เป็นแนวทางแห่ง

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	2 พ.ค. 2555	21	7696	5

ความรู้ธรรมหรือแนวทางที่จะเข้าสู่ความเป็นพุทธะมีอยู่ 7 ประการคือ สติ ความระลึกได้ อัมมวชิรย การวิเคราะห วิจัยพระธรรม วิริยะ ความพากเพียร ปิติ ความอิ่มใจพอใจ ปัสสัทธิ ทำใจได้ สมาธิ ทำจิตใจแน่วแน่มั่นคง อุเบกขา วางเฉยจากสิ่งวุ่นวายทั้งปวง

ลัทธิดกัณท์ที่เก่าแก่ มีความสวยงามและหาชมได้ยากจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑหริภุญชัย ซึ่งเป็นของเก่าทำด้วยไม้สักสลักปิดทองประดับกระจกสี กึ่งกลางด้านบนสลักเป็นรูปหน้ากาลหรือราหูคายนาค ซึ่งนาคนี้ต่างก็คายนาคตัวต่อๆไปและเกี่ยวกระหวัดกัน มีรูปแบบสวยงามจัดเป็นศิลปกรรมชิ้นสำคัญที่สวยงามชิ้นหนึ่ง บริเวณฐานของลัทธิดกัณท์นี้มีจารึกอักษรล้านนาไว้ว่า “สถินน วัดตเมธาน อโหวัดตถาน มิสสเยเมตตยสตก พุทธสาสนถาน นีพพาน ปรมสุช

“ลัทธิดกัณท์หรือเชิงเทียนสำหรับตั้งไว้หน้าพระประธานในวิหารของล้านนาทั่วไปนิยมสร้างเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งคล้ายหัวเตี๋ย มีขนาดใหญ่ถึงใหญ่มาก บนยอดสุดมีที่สำหรับปักเทียน 7 เล่ม สันนิษฐานว่าเลข 7 น่าจะหมายถึงกุเภา 7 ลูกที่รายล้อมเภาพระสุเมรุหรือองค์พระราตุเวดัย์ เชิงรูปสามเหลี่ยมหรือรูปโค้งแบบล้านนาโดยทั่วไปสร้างขึ้นจากไม้ แกะสลักเป็นลวดลายต่างอย่างหนาแน่นเต็มพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นลายนาคเกี่ยวหรือพญานาคพันกันหลายตัว...”

จุลศักราช 1279 ตัวปี เมืองไล่หมูลศรัทธา หมายถึง แม่เจ้าเฮือนแก้วเป็นเจ้าพร้อมด้วยบุตร บุตรี จุกคนก็สร้างยังลัทธิดกัณท์ถวายพระเจ้าแก้วเจ้า มหาจินดู่เจ้าเมื่อเดือนวิสาขเม้งวัน 7 ไต เมืองไล่ พ.ศ.2460”

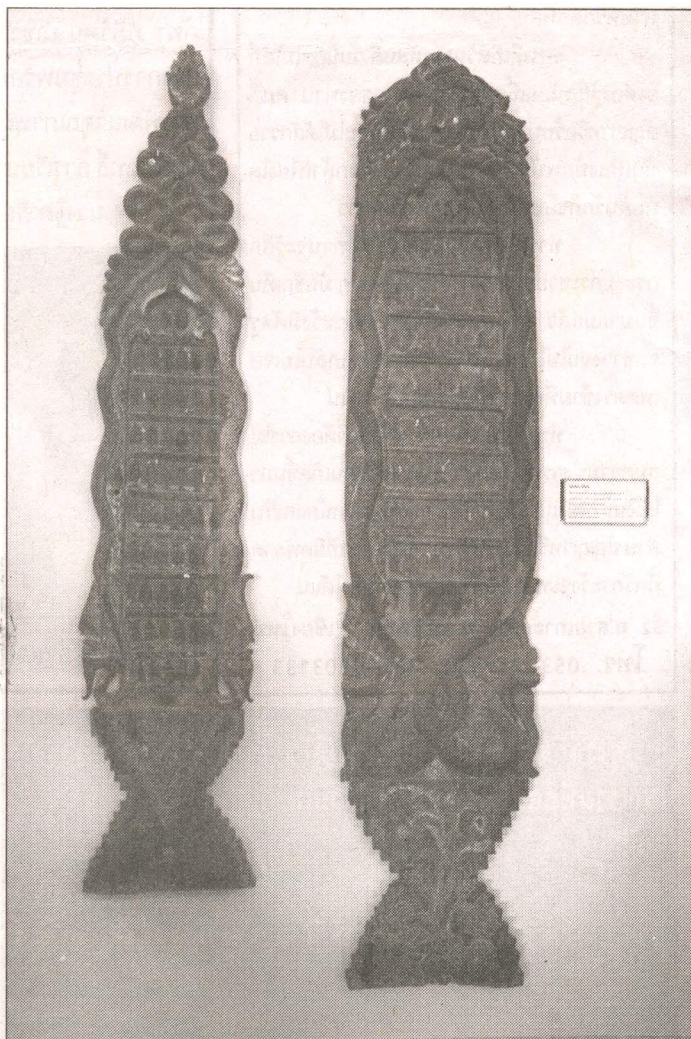
ความหมายคือ เจ้าแม่รัตนแก้วมารดาเจ้าจักรคำขจรศักดิ์พร้อมด้วยบุตรธิดาสร้างถวายพระพุทธรูปประธานวัดพระธาตุนริภุญชัย เพื่อเป็นพุทธบูชาเมื่อ

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ NORTH CLIPPING 2555/ 177

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	- 2 พ.ค. 2555	21	7696	5

วันเพ็ญเดือนวิสาข จ.ศ.1279 (พ.ศ.2460)

ปัจจุบันพุทธศิลป์เครื่องไม้ที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาไม่ค่อยมีการสร้าง
ขึ้นอีกแล้ว แต่ที่มีเหลืออยู่ก็นับว่ามากพอที่จะใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ซึ่งถ้า
เทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศแล้ว ในดินแดนล้านนายังนับว่ามีพุทธศิลป์เครื่อง
ไม้ต่างๆ มีมากกว่าในที่อื่น

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	๕ ๒ พ.ค. 2555	21	7696	5

นอกจากลัทธิผีที่ประกอบในพิธีทางศาสนาแล้ว ดุงกระด้าง ก็มักจะถูกนำมาใช้ในพิธีทางศาสนาของล้านนาอยู่เสมอ คำว่า “ดุง” เป็นภาษาล้านนา มาจากคำว่า “ดง” จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่า มนุษย์เรามีการใช้ธุงมาแต่นับพันปี มีการพัฒนารูปแบบตามความเชื่อในแต่ละสังคมและยังใช้แพร่หลายจนกระทั่งปัจจุบัน ความเชื่อของคนล้านนาเชื่อว่า การใช้ดุงจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในพุทธศาสนาและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ดังนั้นดุงจึงเป็นเครื่องสักการะประเภทหนึ่งที่ทำด้วยวัสดุหลายชนิด เช่น ไม้ กระดาษ ไม้

ดุงที่ทำมาจากไม้เรียกว่า ดุงกระด้าง เป็นวัฒนธรรมที่ล้านนารับมาจากพม่า ชาวพม่านิยมสร้างดุงกระด้างสำหรับถวายแด่พระรัตนตรัยอย่างถาวร มักถวายเป็นคู่ไว้หน้าพระประธานหรือหน้าอุโบสถ วิหาร บางแห่งทำไว้กลางลานวัดหรือใกล้พระเจดีย์

ดุงกระด้างเป็นดุงที่ทำด้วยไม้หรือโลหะ มีการแกะสลักประดับด้วยโลหะฉลุลายหรือประดับปูนปั้นเป็นลวดลายต่างๆ เช่น ลายเครือเถา ลายกระหนก ลายรูปสัตว์ โดยทั่วไปจะนิยมแกะสลักเป็นรูปสัตว์ประจำปีเกิดของผู้ถวาย โดยสังเกตจากด้านบนของดุงกระด้างจะแกะเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ประจำปีเกิดในรูปนี้เป็นรูปไก่ แสดงว่าผู้ถวายเป็นคนเกิดในปีกะและถวายไว้เป็นพุทธบูชาพระบรมธาตุหรือบุญชัย

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th